

Kodu Supilinnas: etnoloogiline vaade

Anu Kannike

Sissejuhatus: Supilinn kui etnoloogiline uurimisväli

Supilinn kujutab endast nüüdisaegsetest kultuurimuutustest huvituva etnoloogile äärmiselt intrigeerivat uurimisvälja: tegemist on oma ajaloolise krundi- ja tänavastruktuuri suures osas säilitanud miljööväärtusliku linnaosaga, kus viimastel aastakümnetel on kiiresti arenenud ehitus- ja renoveerimistegevus ning samas ka tugevnenud elanike kodukohaga seotud identiteet ja elavnenud kodanikualgatus. Supilinnaste side oma koduga on tugev ja emotsionaalne, samas on järjest võimsamaks kasvanud ja uusi värve omandanud ka linnaosa kuvand. Nii ilukirjanduses kui ka publitsistikas on viimastel aastatel loodud mitmeid Supilinna erilisust võimendavaid tekste, nii et selle linnaosa mütoloogia näib kohati juba jõulisemgi kui pisut kulunud „Tartu vaimu” legend¹.

Kuigi Supilinn asub Tartu Ülikooli ja Eesti Rahva Muuseumi külje all, on etnoloogid Supilinna miljööd ja elanikke uurinud suhteliselt vähe ja süstematilult. Siinne elulaad püsis kaua poolagraarsena – kasvatati juurvilja ja peeti koduloomi² –, ometi ei kvalifitseerunud see maa ja linna puutepunktiks olev piirkond klassikalise rahvateaduse seisukohalt siiski päris „traditsiooniliseks” miljööks. Nõukogude ajal uuriti küll ka väikelinnade ja kolhoosikülade ning alevite argielu, kuid agul, milles silmaga nähtav elu uuenemine oli minimaalne ning mis kõigi eelduste ja ka ametlike plaanide kohaselt pidi lähitulevikus kaduma, uurimisobjektiks ei sobinud. Tõsiasi, et see agul ulatus küll üht otsa pidi linnaserva, kuid teise äärega küündis kesklinna, seega oli perifeerne küll ideoloogiliselt ja arhitektuuriliselt, kuid mitte kultuurigeograafiliselt, ainult süvendas seda võõristust.

1 Tasapisi tundub kuju võtvat isegi arusaam, et just Supilinna ongi Tartu vaim kolinud, nt Kollane maja. Oodatud kõik, kes armund Supilinna! [Tartu:] MR Piller, 2003, lk 20; Keränen, M. 2012. Minu Supilinn. Tõelise elu mekk. [Tartu:] Petrone Print.

2 Lehmapidamine kestis Supilinnas 1950. aastate keskpaigani ja seapidamine 1950. aastate lõpuni. Supilinnas on paiknenud ka teiste linnaosade elanike aiamaalapid.

Ma ei kujuta üldse ette, mis kodutunne saab olla neis suurtes karpelamutes annelinnades. Seal hakkab kodu korteriuksest ja lõpeb sealsamas ja piirneb põranda ja laega, millest kostab müra läbi. Aga siin on see kodutunne tugevam. Kodu hoitakse ja kaunistatakse palju rohkem ja hoolitakse selle ümbrusest. Suurtes majades seda praktiliselt ei ole. Arvan, et perekonnasuhted on siin ka tugevamad kui neis korterelamutes, kus inimestel midagi teha ei ole ja pole ka kohta minna, kui tekib küllastus teistest inimestest.¹⁰

Talupoeglikule pragmatismile lisandub kodanlikust kultuurist pärit romantiline vaade loodusele kui puhkepaigale, lõõgastumiskohale ja kaunite vaadete pakkujale.

... Muu mõnusa seas, mida Supilinn eheda elukeskkonnana pakub, on väga oluline osa vaatel, mis aknast avaneb ... Supilinn saab minu meelest aasta kauneima palge just nimelt varakevadel, kui mäelt alla orgu vaadates kumavad majad ja aiad kui läbi loori.¹¹

Supilinn on looduslikult ja visuaalselt ülejäänud linnast eristuv ja loob illusiooni puutumatus loodusmiljööst.

Igal pool näen ainult rohelist ... Puude latvade vahelt ei paista mingit liikumist. Naljakas linnavaade, nagu vaataksin metsa. Midagi linnalikku pole esmapilgul üldse näha.¹²

Supilinna elanike tugev linnaosaidentiteet väljendub tihti naaberrajoonidele vastandumise kaudu. Nagu traditsioonilises talupojaühiskonnas valitses naaberkülade vahel teatud umbusk ja rivaliteet, nii konkureerisid omavahel ka linnaosad, eriti avaldus see noormeeste puhul, kes võistlesid tütarlaste soosingu pärast. Seda laadi mälestusi pärineb veel 1960. aastatestki:

Supilinna omaealised tüdrukud olid kõik arvel ja me jälgisime hoolega, et võõraste linnaosade poisid ei tuleks meie tüdrukuid Supilinna koju saatma. Sellel pinnal toimus kõige vihasemaid lahinguid Tammelinna poistega, kellel oli Supilinna tüdrukutega käimine rangelt keelatud. Nii mõnigi kord lõppes asi kas paistes põse või verise ninaga. Vahel sai ka mõni meie poiss Tammelinna peksa.¹³

Nagu külakogukonnas, nii on ka siin põlisasukad võtnud uustulnukaid omaks suhteliselt pikkamööda ja heade suhete huvides pidid uustulnukad väljakujunenud tavadega kohanema:

Ja see oli kirjutamata seadus, et uustulnukad pidid alati vanadega arvestama. Väga tugevalt arvestati antud majas väljakujunenud kommete ja harjumustega ... Kui uustulnuk nii käitus, võeti ta kähku omaks, kui kippus omapäi tegutsema, küsimata põliselanikult maja tavade kohta, siis suhtuti temasse vastumeelsusega ega võetud omaks.¹⁴

Võõristus Supilinna ja teiste Tartu linnaosade elanike vahel on viimase ajani olnud kaunis tugev: 60% tartlaste arvates oli Supilinn kümnekond aastat tagasi elamiseks kõige vähem sobiv linnaosa.¹⁵

Korduvalt leiab Supilinna igapäevaelu kirjeldustes märkimist elanike solidaarsus ja vastastikune abistamine. Kingitakse ja vahetatakse taimi, jagatakse aiandus- ja kokandusalast õpetust, remonditakse koos maju, aedu ja tarbevara. Tihti mainitakse kohalikku „monopoli”, kuid selle varasemaid ega praeguseidki asukohti ei paljastata.¹⁶

Just Supilinna hoovides olen mõistnud, mida tähendab elanike koosseksisteerimine, kõrvutielamisel loomupärane, palumata üksteise abistamine, toetamine.¹⁷

Ta ongi küla ... Niisugust asja ei ole, et kui ma lähen naabrimehe juurde ja küsin, et kas sul on seda asja, ja ta ütleb, et mul ei ole, ma ei anna. Niisugust kommet siin meie külas ei ole üldse. Kui vähegi on, siis igaüks aitab.¹⁸
Supilinnas on huvitav, siin keeb elu, inimesed ei ole sulgunud oma kodukapslitesse, pole ümbritsenud oma kodusid kõrgete kivimüüridega ega varustanud kaameratega. Kõik on nähtaval ja avalik, kõik on kui üks suur ja sõbralik pere ... Ümberringi ja läheduses elavad sõbrad, kellele võib ka ette teatamata külla minna.¹⁹

1990. aastate keskpaigas ja teisel poolel intervjueeritud supilinnlased väljendasid oma kodukohapatriotismi peamiselt uuslinnaosadele vastandumise kaudu. Kui 10–15 aastat tagasi toodi Supilinna negatiivse vastandina välja peamiselt Annelinna ja Nõukogude-aegseid paneelmaju, siis viimasel aastakümnel

14 Kamenik, E. 2006. Elust Supilinnas sõjajärgseil aastail. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 197–203, siin lk 202.

15 Kährik, A.; Ainsaar, M. 1998.

16 Nt Pilt, A. 2006. Killukeski Supilinnast. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 243; Keränen, M. 2012.

17 Iher, L. 2006. Supilinna võlu ja valu. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 334–344, siin lk 343.

18 „Kodu” arhiiv.

19 Veromann, M. 2006, lk 267.

10 „Kodu” arhiiv = ETF-i projekti „Kodu kui kultuuritegur 20. saj. Eestis” (1996–1999) raames tehtud intervjuude transkriptsioonid artikli autori valduses.

11 Veromann, M. 2006. Supilinna akendest ja sellest, mis neist paistab. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 251–268, siin lk 252.

12 Keränen, M. 2012, lk 20.

13 Tärna, L. 2006. Supilinn koolipoisi pilgu läbi. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 179–196, siin lk 187.

vastandub Supilinn pigem isikupäratutele ja arendajale kiiret kasumit töötavatele kinnisvaraprojektidele ehk kapitalistlikule massehitusele ja seda soosivale mentaliteedile („kinnisvarahaid”). 2010. aasta küsitlusele vastanuist (kellest enamik on kõrgharidusega) lausa kahte kolmandikku häirisid uued majad.²⁰ Loovinimesed tunduvad Supilinna ka kogu ülejäänud Tartuga võrdlevat ning selles võrdluses jääb peale mõistagi esimene. Supilinna elanik armastab oma kodupaiga inimsõbralikkust ja inimhõlmelisust.

*Avarust peab olema, et ma saan teha, mis mulle meeldib. Aga mis seal Annelinnas, ma ei kujuta üldse ette. Mine hulluks seal. Mis sa teed? Käi ainult trepist üles-alla. Ja vahi seinu. Nii võib inimene infarkti saada koheselt.*²¹

*Suur lootus on, et Supilinn ei muutu Hiinalinnaks, mis kadumisele määratud, ega Annelinnaks oma kasarmu-majade, tänav-õuede, vähese rohusega. Aedadeta, lärmakas ja privaatsuseta „linn” – see on eestlase elamisviisile, hingele lausa talumatu.*²²

Aastate jooksul on supilinnase loomulikust looduslähedasest elulaadist kasvanud välja moodne teadlikult säästlik tarbimine ja roheline mõtteviis.

*Inimesed on ... märgatavalt tervema jume ja looduslähedasema ellusuhetumisega kui mujal. Ühtlasi kuidagi lihtsad ja loomulikud ja avatud. Ökoloogiline mõtteviis on laialt levinud.*²³

*Puulobudikud on väga armsad ja toredad majad, palju tervislikumad kui kõik need teised kokku. Näiteks see maja (informandi kodu – A. K.) on täispuitmaja, palk tegelikult. Krohviga seest kaetud, väljast vooderdatud lauaga. See on kõige ideaalsem elukeskkond inimesele, mis üldse saab olla.*²⁴

Euroopaliku standardkeskkonnaga harjunud külalisele mõjub supilinnalik normaalsus aga eksootikana:

*Kõik asjad ja toidud ... peegeldasid tema hinge tasakaalu... Tekk oli lihtsalt villast ja laudlina lihtsalt linasest. Tee oli lihtsalt Hiiumaal kasvanud piparmünt. Mahl lihtsalt vanaema aia õuntest. Lihtsad oma asjad.*²⁵

20 Hiob, M.; Nutt, N. 2010, lk 22.

21 „Kodu” arhiiv.

22 Lupp, L. 2006. Supilinnas 1944–1948: ühe pere lugu. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 100–124, siin lk 124.

23 Veromann, M. 2006, lk 267.

24 „Kodu” arhiiv.

25 Keränen, M. 2012, lk 31.

Kui Supilinna elanikud kiidavad oma kodupaika seetõttu, et see on nagu maa, siis Supilinna mütoloogia glorifitseerib seda eeskätt kui agulit²⁶, li-minaalset ala linna ja maa vahel.

*Agul on teistsugune ... Toit kasvab õuepeenral, esmatähtsad lõbustused on alkohol ja kuulujutt. Agul on linna ja maa piir ... Selline kultuur on Esimesest Eestist vähe mõjutatud. Tolle silmad agulisse ei ulatu.*²⁷

Supilinna kui linnaosa identiteedil on selged piirid, kuid supilinnase kodu piirjooned on tema jaoks hajusad. Kodutunne ei hõlma ainult koduukse tagant algavat territooriumi, vaid ka aeda/hoovi, tihti ka kodutänavat ja tervet kvartalit. Supilinna-siseste piiride hägusus ja avalike alade tähtis osa on üks selle linnaosa eripärasid. Erilist rolli mängivad siinsete kodude puhul aiad. On tähelepanuväärne, et oma kodu kirjeldades räägivad/kirjutavad supilinnased oma aedadest pikemalt ja värvikamalt ning emotsionaalsemalt kui korterisustusest. Kohati on aed üle võtnud elutoa rolli. Selle taustaks on muu hulgas majanduslikud põhjused: ka väikese ja vaese korteri elanikul võimaldab aed eluruumi laiendada. Väikese sisetulekuga inimene ei suuda ehk uut mööblit osta või remonti teha, kuid aias saab ikkagi oma elukeskkonda kujundada ja külalisi vastu võtta. Kodu interjööri ja eksterjööri on tihti läbi põimunud – tuppa tuuakse lilli ja oksi, aeda viiakse mööblit, dekoratiivesemeid, istutatakse erilisi või kingitud taimi, mis täidavad samasugust rolli kui mälestusesemed elutoas. Aiad on olulised sotsiaalse suhtlemise paigad, kusjuures see suhtlemine ei tarvitsegi alati sõnaline olla: miljöo oluliseks osaks on ka see, mida nähakse ja kuulatakse, ning lõhnad, mida tuntakse.

*Lõhnu Supilinnas jätkus: pesti pesu, saeti puid, keedeti, küpsetati – kõik lõhnad olid õuedes. ... Suvel olid enamikul elanikest aknad lahti ja oli piisavalt neidki, kes hoidsid soojadel öödelgi aknaid lahti. ... Lahtistest köögiakendest levis toidulõhnu ja nende järgi võis ära arvata iga pere hetke menüü.*²⁸

*Supilinn on minu jaoks eelkõige seotud lõhnadega. Emajõe luha muda, pärnad, kõdunev puit, kassid, prügikastid ... See ei olnud hea lõhn. Aga ka mitte halb, sest ta oli tervik.*²⁹

26 Etnoloogiliste välitööde käigus intervjueritud supilinnlastest ei kasutanud keegi oma kodupaiga iseloomustamiseks sõna „agul”, küll aga nimetati Supilinna korduvalt nii külaks kui ka omaette linnaks.

27 Kollane maja, lk 20.

28 Kamenik, E. 2006, lk 199.

29 Salumäe, M. 2006. Pistelisi kommentaare. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 330–333, siin lk 333.

Viltune linn: Supilinna karakteri- ja ruumimütoloogia

Võib väita, et Supilinna mütoloogilise kuvandi üks telgi on ebastandardsus, normist häälbimine ja rutiini põlgamine. See, et agulites on majad viltu, on etnograafiline tõsisasi, kuid nii on see ka mitmel pool mujal. Supilinna mütoloogias võimendub aga nimetatud asjaolu üldistuseks „kõik on viltu”, mida representeeritakse mitte selle kandi miinuse, vaid voorusena. Elanike silmis on Supilinna arhitektuurne mitmekesisus lisaväärtus, mis annab kodukeskkonnale selle hubasuse ja isikupära.

*Loomulikult on Supilinn kõige räämam ..., aga samal ajal on siin oma teatud romantika. Kõik on natuke viltu. Seda maailmas igal pool ei ole, sest kui sõita Läände, on kõik nii püsti, see ei anna mitte midagi ...*³⁰

Kõverad, lagunened, poolikud või isegi põlenud majad saavad uue rolli kirjandus- või teatriprojektide lavana, võimendades nende mõju.³¹ Supilinliku puithoonestuse eriskummalise mitmekesisuse säilitamine ja standardiseeritud euroestetikale vastandumine on ka Supilinna Seltsi programmiline eesmärk.

Linnaosa maine on olnud vastuoluline: seda on peetud kahtlemata romantiliseks, kuid samas ka paheliseks paigaks, mida on seostatud asotsiaallidega, kuritegevusega, veidriku ehk Supilinna narridega. Supilinna ajaloolise reaalsuse ja ka kirjandusliku kuvandi keskseid motiive on joomine. Kui Tartus toimuva loo tegelaseks on joodikust asotsiaal, siis on ta pärit muidugi just Supilinnast.³² Supilinna elanik on töötanud pudelikorjaja, kel küll on ka vaimseid huvisid ja kes armastab kitarri tinistada ja rahvalaule joriseda³³, ka esmatutvus Supilinnaga toimub tavaliselt seoses mõne olenguga või pärast ägedat tudengipidu mõnes vanas puumajas ärgates³⁴. Supilinnas aset leidvate kultuurisündmuste kirjeldustes mainitakse tihti kedagi, kes on purjus:

*Rahvast oli palju, mõni istus põrandal ja ahju taga; mõned seisisid. Keegi segas koosolekut. Ta oli ebakaine olekus.*³⁵

Joomine pole aga reeglina labane tinutamine, vaid ikkagi loovust inspireeriv tegevus. Alkoholi ja vaimsuse (või vaimsusele pretendeerimise) sümbioosi seoses Supilinnaga võimendab ka linnaosa piiril paiknevate baaride Zavod ja Genialistide Klubi boheemlik maine. Alkohoolikud ja ühiskonna marginaalid

30 „Kodu” arhiiv.

31 Kollane maja, lk 101, 109.

32 Karu, M. 2009. Supilinna tüdruk. – Tartu rahutused. Valik jutte. Petrone Print, lk 106–111.

33 Hellerma, K. 2009. Michael Jacksoni lahkumine. – Tartu rahutused. Valik jutte. [Tartu:] Petrone Print, lk 24–37.

34 Keränen, M. 2012, lk 18.

35 Kollane maja, lk 35.

sümboliseerivad „tõelist elu” ja on loomeinimestele inspiratsiooniks. Näiteks kirjanik Mehis Heinsaar kirjeldab oma Supilinna sõpru järgmiselt:

*Ega suurem osa neist polegi tavalised õllejoojad, nende seas on ka vaimuhiiglasi ja karsklasi, nad elavad lihtsalt teises, aeglasemas rütmis ja mõttemaailmas. Neis on midagi naturaalselt, heas mõttes loomalikku. Pisut nukrad, aga targad loomad. Igal juhul sümpaatsemad kui need silmaklappidega hipodroomitraavlid, kes kogu aeg äri ajavad ja kellega ma suhelda ei oska.*³⁶

1998. aastal Tartus korraldatud sotsioloogilise uurimuse põhjal on purjus inimeste probleem Tartu linnaosadest tõesti Supilinnas kõige suurem,³⁷ kuid intervjuudes ja mälestustes seda ometi väga häirivana ei mainita. 2010. aastal märkis siiski 70% küsitlusele vastanud supilinnlastest, et asotsiaalsed häirivad neid.³⁸ Supilinna joodikute puhul on mahendavaks asjaoluks see, et nad on teada-tuntud isikud ja sellevõrra vähem hirmutavad.

*Teatakse üksteise harjumusi ja kombeid – kes küll võtab napsi, aga ei ole vägivaldne, kes armastab häält tõsta, kuid ei tüki ometi rusikatega vehklema ...*³⁹

*Supilinnas on paadialuseid rohkem kui terves Tartu linnas kokku. Aga need paadialused on niipalju ausad, et nad tunnevad ära Supilinna elaniku ja teda nad ei puutu.*⁴⁰

*Siin elas joodikuid, aga me nendega kokku ei puutunud ja nemad meid ei tülitanud. Meie nendega kunagi ei pahandanud, nemad omaette jõivad, meilt nad kunagi ei varastanud, väga hästi suhtusid meisse.*⁴¹

Supilinna imago juurde kuuluval opositsioonilisel vaimul on ka poliitiline mõõde. Siin sai näiteks 1946. aastal alguse kommunistliku riigikorra vastane noorteorganisatsioon SMV, mis kasvas 40-liikmeliseks ja jõudis tegutseda 1950. aastani.⁴² Mälestustes kujutatakse ka linnaosa sõjajärgsete aastakümnete mentaliteeti rahvusliku ja alalhoidlikuna.

... Supilinn on nagu tükike endist Eestimaad. Sõda on teda säästnud: ei purustusi, ei põlenguid. Tal on ikka väga hea Vaim või Kaitseingel. Ma arvan, et uue aja kombed siia väga ruttu ei jõua. Siin hoitakse alles oma südames eestlust: püsivad jõulud, hoitakse Eesti lipukest kapipõhjas, ei

36 Märka, V. 2010.

37 Kährlik, A.; Ainsaar, M. 1998.

38 Hiob, M.; Nutt, N. 2010, lk 30.

39 Veromann, M. 2006, lk 265.

40 „Kodu” arhiiv.

41 Samas.

42 Kuusk, P. 2002. Punaarmee monumendi plahvatusest ja lendlehtedest Tartus 1949. aastal – Tuna nr 4, lk 71–73.

*põletata ära keelatud raamatuid, meenutatakse Eesti aega ja võrreldakse praegusega.*⁴³

Ka praegu on supilinlaste seas aktiivseid opositsioonipoliitikuid, näiteks kirjanik Mait Raun on Vabaduspartei – Põllumeeste Kogu peasekretär ja Sõltumatu Infokeskuse eestvedajaid.⁴⁴

Supilinn vastanduvat vaimu, isevärki olekut rõhutatakse ka linnaosa pidustuste rituaalides ja sümboolikas. Kui tavaliselt tuletatakse lipukujundus kõrgetest ideaalidest või prestiižikatest sümbolitest, siis Supilinn lipu värvid sümboliseerivad pigem argiseid realiteete: õlut, Emajõe vett, puuriitu, pori ja tilli-peterselli.⁴⁵ Supilinn päevadel pole korraldatud traditsioonilist tulevärki, vaid selle vastandit – veevärki.

Supilinn mütoloogia võimendab selle elanike opositsioonilist hoiakut ja patriotismi, kuid tegelikult elab seal palju ka täiesti tavalisi perekondi, kes ei luuleta, ei joo ega kultiveeri teadlikult ökohoiakut. Elanikud rõhutavad selle linnaosa erilisusest rääkides pigem siinse elu ja olu loomulikkust ja looduslähedust.

Supilinn tulevikku vaatav nostalgia

1990. aastate alguses vallandunud suured elukeskkonna muutused pole iseloomulikud üksnes Supilinnale. Kogu postsotsialistlikus maailmas on ehitusbuum kaasa toonud linnaruumi minevikku ja tulevikku puudutavate erinevate visioonide pörkumise. Üksikisiku ja kohalikul tasandil ei tervitata suuri ümberkujundusi alati jäägitu entusiasmiga. 20. sajandi lõpu linnakultuurile üldiselt on omane see, et elanik tajub linna kui ohustatud maastikku. Samal ajal on avalikkuse kasvavat huvi linnaplaneerimise vastu tõlgendatud ka Euroopa identiteedi ühe uue aspektina.⁴⁶

Ka mitmes Tallinna ja Tartu linnaosas on kodanikualgatusel võrreldavas uues kodupaigakultuur. Neid ühendab ajaloolise ehituspärandi, kogukondliku ühtekuuluvustunde ja kodukandi mälu väärtustamine, kuid mineviku nostalgias kantud aktiivsus väljendub erineval moel. Näiteks Tallinna Uue

43 Lupp, L. 2006, lk 108.

44 M. Rauna ühiskondlikel teemadel avaldatud kirjutisi vt http://www.raun.kongress.ee/10toimetuse/esileht_uhiskond.php

45 Ress, R. 2012. Heiska Supilinn päevade ajal oma majale Supilinn lipp! <http://www.supilinn.ee/teated/heiska-supilinn-paevade-ajal-oma-majale-supilinn-lipp>.

46 Boym, S. 2001. The Future of Nostalgia. New York: Basic Books 2001, lk 80.

Maailma Seltsi ümber on koondunud inimesed, kelle jaoks on kõige olulisem protest bürokraatlike riigi- ja kommertsstruktuuride vastu, ning neile on omased keskkonnasäästlikud ja patsifistlikud vaated. Nostalgias kasvab välja unistus ideaalsest aedlinnalisest elumaailmast.⁴⁷ Kui Uues Maailmas toimub tegevus paljus boheemliku mängulisusega, siis Supilinnas näib kodanikualgatus olevat selgemalt orienteeritud kohamälu säilitamisele ning aktiivsele ja professionaalsele linnaplaneerimisalasele dialoogile kohaliku võimuga. Miljööväärtusliku elukeskkonna all ei mõisteta üksnes arhitektuuri, vaid ka hästi toimivat sotsiaalset võrgustikku.⁴⁸ Supilinnliku kodanikualgatus eripära on ka loovusekesksus. Linnaosa-, alevi-, küla- ja muud kodukandipäevi, kultuuriõhtuid, etendusi ja kontserte on korraldatud ka mujal, kuid siinseid ettevõtmisi on korraldajad kirjeldanud kui erilist missioonitundest kantud, omamoodi äratusliikumist.

*Kultuuriõhtud ei pidanud olema mitte salong, vaid saalung – karkass, mille sisse valatakse vundament ... Kultuuriõhtuid oli algusest peale käsitatud äratajana, tardumusest lahtiraputajana ... Ka Supilinn päevi korraldati samal eesmärgil.*⁴⁹

Samas näib loovuse Supilinnaga seostamine olevat ka osa aktiivsete haritlaste teadlikust kuvandi- või müüdiloomest, kõigi elanike jaoks ja igal ajahetkel ei pruugi see nii oluline olla.

Elu Supilinnas iseloomustab mitme selle elaniku sõnul tavapärasest erinev aja kulg ja inimeste ajakasutus. Aeg näib kohati olevat peatunud, liigub aeglasemalt kui mujal või „venib”. Paradoksaalselt süvendas Supilinn ajatuse aural asjaolu, et Nõukogude ajal peeti seda ajutiseks, peatselt lammutamisele minevaks „kõdurajooniks”, mida pidi peagi asendama nõukogulikult modernistlik hoonestus⁵⁰, ning seetõttu sinna ei investeeritud.

*Platonov kirjutas kunagi mingi külakese kohta, et sinna jõudis nõukogude võim jalamehesammul. Nii võinuks öelda Supilinn kohta, et siia ta pole veel jõudnudki.*⁵¹

Kirjanik Mehis Heinsaar tunnistab:

*Karlovast ja Supilinnas on säilinud igavikuline ajamõõde. See on aeg, milles ma saan paremini hingata.*⁵²

47 Kannike, A. 2012. Aja kodustamine: nostalgia privaatsfääris. – Nullindate kultuur I: teise laine tulemine. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 124–146, siin lk 133–135.

48 Hiob, M. 2009. Miljööväärtuslikkus tähendab inimsuhteid. – Supilinn Tirin nr 7, aprill, lk 1.

49 Kollane maja, lk 137; Hiob, M.; Nutt, N. 2010.

50 1970. aastail kavandati näiteks Supilinn asemele moodsa ülikoolilinnaku ehitamist.

51 „Kodu” arhiiv.

52 Märka, V. 2010.

Tööde ja tegemiste aeglane kulg, „voolamine” võib ehk mõneti tuleneda osa elanike boheemlikest kalduvustest, kuid samas peegeldab see ka supilinnlaste vastuseisu kiiretele ja läbimõtlemata muudatustele neid ümbritsevas linnaruumis.⁵³ Nii kirjeldatakse Supilinnas aastaid kestnud, kuid seni pooleli aiavärvimist, mille käigus osa aeda ka laguneda jõudis, pigem positiivse näitena:

*Minu meelest on selline rahulik tempo heakorrastustööde tegemiseks just paras. Sel moel ei hakka muutused linnapildis algupäraga konkureerima.*⁵⁴

Moodsate aegade jõudmine Supilinnas pole olnud väga kiire, sest paljude elanike jaoks pole olmemugavused esmatähtsad. 1990. aastate lõpu intervjuudes ei kurtnud näiteks nende puudumise üle ükski informant, ehkki tegemist oli Tartu kõige amortiseerunuma linnaosaga, kus tollal 80 protsendil elanikest puudus soe kraanivesi, 68 protsendil polnud vanniga dušši ja 40 protsendil puudus vesiklosett. Supilinnlased, kellest 78% kodudes oli ahiküte, tundsid samas nende mugavuste järele ka kõige vähem vajadust: 42% neist leidis, et nad ei vaja keskkütet.⁵⁵ Kümme aastat hiljem on elustandard tõusnud ja enamik peresid naudib nüüdisaegseid mugavusi, kuid praegugi peitub hingelt supilinnlaste jaoks argielu teatud konarustes võlu ning olmelised ootamatused võivad elule isegi vürtsi lisada ja rutiini peletada:

*Meie pere meelest on Supilinnas tore ja naljakas elada. Supilinnas lihtsalt peab olema tegu katkiste torude ja lehkavate lampkastidega, ummistuste ja veeavariidega – loomulikult ikka sellises mastaabis ja sellisel hulgal, et ei tapaks, vaid karastaks.*⁵⁶

*Eks see nõuagi vist veidi kiiksuga meelt, et Supikat armastada. Siin ei saa rasvast rahulolu nautida.*⁵⁷

Supilinnas elanik ei igatse täielikult kodustatud ja korrastatud lähimiljööd, vaid pigem loodusega koos ja kõrvuti elamist.

*Tahaks, et ... jääks alles mõnigi „metsik” nurgake, salajane jalgrada, põõsastik või padrik, kus väikesed linnud saaksid rahus teha oma pesi, ... ma loodan, et Supilinn ei saa kunagi nii valmis, et kõik oleks lõpuni „korda tehtud”.*⁵⁸

53 Seda hoiakut kinnitab ka 2010. a küsitlus: vt Hiob, M.; Nutt, N. 2010.

54 Keränen, M. 2012, lk 38.

55 Kährik, A.; Ainsaar, M. 1998.

56 Veromann, M. 2006, lk 265.

57 Hints, A. 2006. Pildikesi Supilinnast läbi ühe tudengineiu silmade. – Supilinn minu elus. Supilinnas Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu, lk 350–360, siin lk 359.

58 Remmel, M.-A. 2006. Minu elu Supilinnas. – Supilinn minu elus. Supilinnas Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk, H. Tartu, lk 269–329, siin lk 329.

Nostalgilis-romantilistes kirjeldustes omandab Supilinn mõnikord lausa ebamaised jooni. Niisugusele „imedemaale” sobivadki elama vaid erilised inimesed.

*Supika majad hingavad, elavad ja räägivad ... Supikas annab vabaduse. Just sealt leiad veel sellist muinasjutulist kõik-on-võimalik tunnet, mis muidu haruldaseks on jäänud. Oled võlumetsas, võid muutuda lapseks, olla, kes oled. Oled natuke teises ajas ja maailmapildis.*⁵⁹

*Ehkki ... Supilinnas lihtne elu on mujalt vaadates eksootiline, isegi kevad kevadem, siis end sellesse päriselt sisse kujutledes on see hoopis raske ... See nõuab siinolijalt maksimalistlikku, peaaegu religioosset pühendumust.*⁶⁰

Avatud ühiskonnas on selle linnaosa elanikkonna struktuur ning elamu- ja tänavate heakord muu Tartu linnaga sarnasemaks muutunud. Teisalt on aga Supilinn ülejäänud linnast selgemalt eristumas oma aktiivse kodanikualgatuse ja inspireeriva loomingulise keskkonna tõttu. Supilinnas mütoloogia võimendab sealse argielu mõningaid aspekte, kuid kajastab selle perifeeriast järjest enam keskuseks tõusva piirkonna iseloomu siiski üsna tõetruult.

Etnoloogilisest aspektist kujutab Supilinn endast vägagi paljutöötavat uurimisvälja: see on unikaalne mäluala, millele annab dünaamikat selle paiknemine ühtaegu looduses ja kultuuris, tsentris ja perifeerias, minevikus ja tulevikus. Selle erilise linnaosa tasakaalustatud arengu huvides on argikultuuri mikroanalüüs ja elanike subjektiivsete mälestuste, tunnete, ideaalide ning tulevikuvisioonide arvestamine eriti oluline.

Anu Kannike (PhD), etnoloog, Tallinna Ülikooli Nüüdiskultuuri Uurimiskeskuse teadur: „Supilinn kui ainulaadne miljö- ja mäluala on mulle alates 1990. aastate keskpaigast huvi pakkunud nii kodukeskkonna, koduga seotud väärtuste kui ka uut tüüpi kodukandikultuuri uurijana.”

59 Hints, A. 2006, lk 355.

60 Kollane maja, lk 163.

Kasutatud kirjandus

- Boym, S.** 2001. The Future of Nostalgia. New York: Basic Books 2001.
- Hellerna, K. 2009. Michael Jacksoni lahkumine. – Tartu rahutused. Valik jutte. [Tartu:] Petrone Print.
- Hints, A.** 2006. Pildikesi Supilinnast läbi ühe tudengineiu silmade. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Hiob, M.** 2009. Miljööväärtuslikkus tähendab inimsuhteid. – Supilinna Tirin nr 7.
- Hiob, M., Nutt, N.** 2010. Supilinna ruumilise kujunemise analüüs ja ettepanekud teemaplaneeringu koostamiseks. Tartu: Artes Terrae OÜ, töö nr 19 ET10.
- Iher, L.** 2006. Supilinna võlu ja valu. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Järs, A., Kannike, A., Pärdi, H.** 1995. Kodu kui kultuuritegur 20. sajandi Eestis. – Pro Ethnologia 3. Allikad ja uurimused. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Kamenik, E.** 2006. Elust Supilinnas sõjajärgseil aastail. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Kannike, A.** 2002. Kodukujundus kui kultuuriloomine. Etnoloogiline Tartu-uurimus. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Kannike, A.** 2012. Aja kodustamine: nostalgia privaatsfääris. – Nullindate kultuur I: teise laine tulemine. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karu, M.** 2009. Supilinna tüdruk. – Tartu rahutused. Valik jutte. Petrone Print.
- Keränen, M.** 2012. Minu Supilinn. Tõelise elu mekk. Tartu: Petrone Print.
- Kollane maja. Oodatud kõik, kes armund Supilinna! Tartu: MR Piller, 2003
- Kuusk, P.** 2002. Punaarmee monumendi plahvatusest ja lendlehtedest Tartus 1949. aastal – Tuna nr 4.
- Kährrik, A., Ainsaar, M.** 1998. Tartu ja tartlased 1998 – uuring. Eluase. http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=1130.
- Lupp, L.** 2006. Supilinnas 1944–1948: ühe pere lugu. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Märka, V.** 2010. Härra Mehise kroonikad (intervjuu Mehise Heinsaarega). – Eesti Ekspress. Areen. 25.03. <http://www.ekspress.ee/news/areen/uudised/harra-mehise-kroonikad.d?id=30000137>.
- Pilt, A.** 2006. Killukest Supilinnast. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Raun, M.** Ühiskondlikel teemadel avaldatud kirjutisi vt http://www.raun.kongress.ee/10toimetused/esileht_uhiskond.php
- Rommel, M.-A.** 2006. Minu elu Supilinnas. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.

- Remsu, O.** 2012. Supilinna poisid: mälestusromaan. Tallinn: Tänapäev.
- Ress, R.** 2012. Heiska Supilinna päevade ajal oma majale Supilinna lipp! <http://www.supilinn.ee/teated/heiska-supilinna-paevade-ajal-oma-majale-supilinna-lipp>.
- Salumäe, M.** 2006. Pistelisi kommentaare. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Türna, L.** 2006. Supilinn koolipoisi pilgu läbi. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.
- Veromann, M.** 2006. Supilinna akendest ja sellest, mis neist paistab. – Supilinn minu elus. Supilinna Seltsi Toimetised I. Koost H. Valk. Tartu.